

Synvärlden

Nr 3 2014

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

GPS-erfarenheter, sid 12

Syn/hörselanpassningar, sid 4

CVI på Forum Vision, sid 20

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
Skolmyndigheten, Resurscenter
syn i Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund, tel 08-39 92 98
Annika Södergren (ansv.utg)
tel 010-473 52 82

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

nyasynvarlden@srf.nu

2014 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

5 december

Tidningen kommer ut på svart-
skrift och pdf.

Adressändringar och nya
prenumerationer anmäls till
mia.karlsson@ffss.se.

Skicka gärna ditt bidrag – artikel
eller annons – till tidningen på
epost. Redaktionen förbehåller sig
rätten att korta ner och redigera
insänt material. Annonser går
givetvis in obeskurna.

Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvarar
själv för innehållet.

OBS att bilder tagna med mobil
oftast blir usla!

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Inledare**3****Landet runt**

Syn/hörselteamet lyfte hela arbetsplatsen	4
Syncentralschefer hoppas få mäta kvalitet	6
Rehabplaner och rehabteam saknas enligt enkät	7
Långa väntetider i ögonvården	9
Blaze EZ - nyskapande Daisyspelare	10
Masterutbildningen	11

GPS

Sc Stockholms erfarenheter vid användning av Trekker Breeze.	12
Syncentralfolket övar GPS.	14

Ljud

En bra ljudmiljö är a och o för möjlighet till delaktighet	16

Konferenser

LVI: Korta väntetider och bästa näthinneplats	17
LVI: Ännu bättre periferier samt lite teknik	19
Forum Vision: Att hitta CVI	20
Forum Vision: CVI på syncentralen	21
Läserfarenheter från England och Indien	22
Företrädesvis om barn på Hurdal, Norge	24

Annons

8:e Nordiska kongressen i synpedagogik	26

Veteraner

Vera Dahlin	27

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Annika Södergren

tel 010-473 52 82, epost annika.sodergren@ffss.se

E-post: kansli@ffss.se

Webbsida: www.ffss.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffss.se och länken "bli medlem!". Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Stärkta lärare och stödmaterial

NOVIR

I skrivande stund pustar vi ut efter intensiva dagar tillsammans med våra nordiska kollegor inom nätverket NOVIR. NOVIR är en paraplyorganisation som syftar till att förmedla kunskap och utbyta erfarenheter från respektive land och verksamhet samt att diskutera nordisk samverkan inom synområdet. Under årets träff har vi haft fokus på hur de nordiska länderna kan samverka för att fördjupa och kvalitetssäkra synkompetensen i framtiden. Vi fick även tillfälle att förmedla den svenska skolans utmaningar för att elever med blindhet ska ges möjlighet att öka sina kunskaper och klara målen för sina studier. Detta gjorde vi bland annat genom seminarier med fokus på punktskrift. Vi fick även förmanen att lyssna till rådgivare Sara Backström Lindeberg som presenterade sin masteruppsats *Auditivt fokus – Om ljudmiljö och delaktighet för elever med synnedsättning*. Ni har möjlighet att fördjupa er ytterligare kring Saras uppsats just i detta nummer av Nya synvärlden.

Uppdrag i regleringsbrevet:

I regleringsbrevet 2014 fick Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att utarbeta ett stödmaterial för huvudmän och skolor med målet att elever med blindhet, som använder punktskrift som läsmedium, ska

höja sina kunskapsresultat. Vi vet att målgruppen är liten och att kunskapen om punktskrift och pedagogiska konsekvenser kopplade till synnedsättning är svår att hålla aktuell i kommuner och skolor där man sällan möter ett barn eller elev med synnedsättning eller blindhet. Detta kan förstås få till följd att eleverna inte får det stöd de har behov av. Stödmaterial vi tar fram utformas som riktlinjer och kommer snart att vara i tryck. Riktlinjerna ger vägledning till huvudmän och skolor och de måste utgå från dessa för att kunna erbjuda elever med blindhet utbildning i en tillgänglig lärmiljö.

Kursverksamheten vid Resurscenter syn

Under nuvarande och kommande läsår, 2014/2015 och 2015/2016, har vi beslutat att göra ett uppehåll i kursverksamheten för elever med punktskrift som läsmedium (elevkurser under grundskoletiden). Upphållet gäller även de i förekommande fall parallella föräldrakurserna. Beslutet beror huvudsakligen på två nya uppdrag för Resurscenter syn, båda med syfte att stärka det specialpedagogiska stödet till skolhuvudmän och skolor.

Det ena uppdraget gäller ett utökat samordnande ansvar inom myndigheten, i syfte att stärka lärandesituationen för barn och elever med punktskrift som blivande eller aktuellt

läsmedium. I det arbetet blir det särskilt viktigt att prioritera det specialpedagogiska stödet till skolorna, så att eleverna i större utsträckning når målen i grund- och gymnasieskolan.

Det andra uppdraget är regeringsuppdraget som beskrivs ovan att utarbeta ett stödmaterial för skolhuvudmän och skolor, om punktskrift och taktill läsning, i syfte att höja kunskapsresultaten för elever med behov av punktskrift.

Under perioden kommer även skolornas behov av specialpedagogiskt stöd att undersökas för att utgöra underlag för utformningen av kommande verksamhet.

Specialpedagogiskt stöd från oss söks av förskola eller skola via vår webbplats www.spsm.se under rubrik Vi erbjuder.

Det gedigna kursprogram som Resurscenter syn erbjuder personal som arbetar med barn och elever med synnedsättning med eller utan ytterligare funktionsnedsättning genomförs under denna period.

Vi hoppas att vårt specialpedagogiska stöd även i framtiden kommer att ge bra förutsättningar för en likvärdig utbildning!

Bästa hälsningar,

**Johanna Svahn och
Michael Wennblom**

enhetschefer på Resurscenter syn

Syn/hörsel-teamet lyfte hela arbetsplatsen

På studieförbundet SISU Idrottsutbildarna i Skövde har ekonomiassistent Emira Kadic fått ett lyft tack vare en samlad insats från Arbetsförmedlingens syn/hörselteam i Göteborg.

– Jag visste inte ens att det fanns de här insatserna från samhällets sida. Det är fantastiskt, säger hennes chef Roger Emanuelsson.

På Karl Johansgatan i Göteborg finns Arbetsförmedlingen Rehabiliterings lokaler med specialistresurser för döva, hörselskadade, synskadade och dövblinda. Verksamhetsområdet är både MO 4 och 5.

De verkar under namnet SDH Väst, där förkortningen står för syn/döv/hörsel.

– Tyvärr är det inte alla som känner till oss internt, även om vi ständigt försöker marknadsföra oss i olika sammanhang, säger socialkonsulent Bengt Johansson.

– Men så fort vi visar oss ute i verksamheten får vi in nya ärenden, inflikar kollegorna Gunnar Janzon, som är synpedagog, och Kristina Niklasson-Lövbacka, som är audionom.

”Eminent insats”

Förutom dessa tre ingår också två psykologer i syn/hörsel-

teamet för dövblinda, som har ungefär 15 ärenden per år.

– Kanske inte så många kan man tycka, men för de berörda är det ett oerhört viktigt stöd, säger Gunnar Janzon.

På Arbetsförmedlingen i Skövde arbetar Mats Hasselqvist som arbetsförmedlare och lönebidragshandläggare. När han fick kännedom om att Emira Kadic efter tio år på SISU Västergötland hade fått en förvärrad sjukdomsbild och var i behov av ytterligare insatser från Arbetsförmedlingens sida kopplade han in sina specialistkollegor i Göteborg.

– De har som vanligt gjort en eminent insats, säger Mats Hasselqvist.

Känner sig stärkt

Samma bild ger alla inblandade, även Emira Kadic själv:

– Det är kul att jag har lyfts upp på det här sättet. Jag känner mig stärkt och det har också varit positivt för hela kontoret i och med att alla som jobbar här känner sig mer trygga, säger hon.

Emira Kadic har sjukdomen Ushers syndrom, som innebär medfödd dövhet eller hörselskada kombinerad med synnedläggning/blindhet.

– När Arbetsförmedlingens specialister kom hit från Göteborg fick hela personalen, 12 personer, lära sig mer om hur sjukdomen fungerar. De fick oss

också att inse att vi med små medel kunde göra både hennes och hela kontorets situation mycket lättare, säger Roger Emanuelsson, ekonomichef på SISU Västergötland.

– Som arbetsgivare har man väldigt lite kunskap. Därför blir man både lycklig och stolt över att bo i Sverige när man ser vilka möjligheter som finns, tillägger han.

Teknisk uppdaterad arbetsplats Gunnar Janzon har haft sporadisk kontakt med Emira Kadic sedan 1996.

– I och med att sjukdomsbilden nu förvärrades och hennes syn blev sämre och sämre var det naturligt för oss att sätta in ytterligare åtgärder, säger han.

Alla tre specialisterna har varit i Skövde för att stötta Emira i hennes nya situation och utbilda arbetsplatsen.

Hon har också fått nya arbetsglasögon och en teknisk uppdatering av arbetsplatsen – bland annat bättre belysning och en trådlös mikrofon kopplad till hörapparaten att användas vid möten.

–Vi har också förmedlat kontakt till andra i samma situation inom FSDB, Förbundet Sveriges Dövblinda, och – kanske viktigast: hon har fått stöd av ett biträde, som hjälper henne då hon vistas utanför kontoret, säger Gunnar Janzon.

Emira

Viktigt att sätta gränser

Han beskriver Emira som en väldigt ambitiös person, liksom många andra i samma situation. – Samtidigt är det viktigt att lära sig att sätta gränser så att man inte lägger all energi på arbetet utan även har kvar energi till sin fritid.

Alla tre är glada över att deras tjänster uppskattats i det aktuella ärendet.

– Vi är vana vid att man är nöjd med våra tjänster, men just det här är ett väldigt bra exempel, säger de.

Gunnar Janzon berättar att de ofta kommer in sent i processen kring dövblinda.

– Det är en gradvis process innan dövblindhet identifieras och de som drabbas vill inte

alltid visa upp hela bilden från början.

De flesta dövblinda har en medfödd hörselskada i grunden och sedan kommer nedsatt syn oftast smygande med åren.

– Det kan vara smärtsamt att behöva lägga till ett funktionshinder och på arbetsplatsen kan det vara svårt för den som drabbas att tacka nej till arbetsuppgifter som man tidigare har klarat av, säger Bengt Johansson.

– När också synen försvinner kan man inte längre se läpparna så det är inte så lätt som att $1+1=2$ utan funktionsnedsättningen blir så mycket större, kanske 3 eller 4 på en skala, säger Kristina Niklasson-Lövbacka.

”Som romerska ringar”

Gunnar Janzon pekar på hur viktigt det är att de olika specialisterna samverkar med varandra:

– Våra olika kompetenser går in i varandra som romerska ringar, säger han.

– Vi är vana att jobba med långa kontakter och vet att det går att hitta lösningar. Det mesta är möjligt, säger Kristina Niklasson-Lövbacka.

På SISU upplever Roger Emanuelsson att kontoret i Skövde har fått en ”ny spelare”.

– Emira har alltid varit uppskattad, men jag kan se ljuset i hennes ögon nu och hon kan vara delaktig på ett helt annat sätt. Jag vill verkligen berömma specialisterna i Göteborg som på ett pedagogiskt och professionellt sätt kunnat bidra till detta

Fakta om dövblindhet: <http://www.fsdb.org/doevblindhet.html>

Jonas Hansson
Regional press- och
informationsansvarig
Arbetsförmedlingen

Beställ Nya Synvärlden på pdf

Du får tidningen fortare än tryckt, och du hjälper föreningen att spara porto.

Pdf-en är givetvis läsbar med talsyntes.

nyasyn@srf.nu

Syncentralsschefer hoppas få mäta kvalitet

13-15 maj hade cheferna för syncentralerna i Sverige sitt årliga vårmöte. Som vanligt var vi på Bosön där vi tycker att möjligheten att konferera, umgås och motionera är en bra kombination.

Dagen började med en lägesrapport, LEAN, omorganisation och produktionsplanering var de ord som återkom från i stort sett alla delar av landet.

VG regionen Anne Granath berättade hur de arbetat med produktionsplanering.

Sen satt vi gruppvis och diskuterade produktion: Hur långt kan ett besök vara? Är vi tydliga med hur långt besöket är tänkt att bli? Bokar vi våra telefonkontakter så brukaren är förberedd när vi ringer för uppföljning? Bokar alla själva eller har man en administrativ personal som bokar åt en? Hur mycket administration skall ingå i mötet? Vilka möten har vi och hur prioriterar man dessa? Kan man ha mer Webbaserade möten? Många intressanta frågor lyftes som man kan arbeta vidare med på hemmaplan!

Lena Göransson och Helene Eng från NKC kom och berättade om centrets uppdrag. Diskussion kring hur de kan vara en resurs för syncentralerna.

Anna Nilsson Stockholm

redogjorde för synrehabilitatör utbildningen och hur viktiga vi blir på syncentralerna för att kunna ge dessa elever förutsättningar till en bra praktik.

SKRS Sveriges Kvalitetsregister för rehabilitering vid synsättning presenterades av utvecklingsgruppen. Låter mycket intressant! Tanken är Nu att provstarta på Gotland, Halland och i Blekinge. Registerhållare är Anne Granath VG regionen. Kvalitetsregistret görs i samarbete med Eye Net. Alla måste KVÅ registrera sina åtgärder för att vi skall få in vår verksamhet. Sen kanske vi kan börja mäta kvalitet istället för kvantitet som vi gjort i så många år.

Frågan som låg på dagordningen var också hur vi skall implementera detta på alla syncentraler när testperioden är över.

Enades alla om att ha en chefsdag i höst för att bland annat få rapport om hur testen utfallit.

Årets chef från VG regionen Gunilla Jansson avslutade med att inspirera oss alla, då hon berättade om sitt arbete som chef. Jag åkte hem stärkt av att träffa alla trevliga chefer som tillsammans fortsätter att utveckla våra syncentraler. Allt för att ge den synskadade lika rehabilitering i landet.

Anita Leksäther

**Enhetschef Kommunikationsenheten
HabRehab Visby**

Ytterligare 25 från synrehabkurs

Årets synrehabiliterarkurs har nu kommit igång i Härnösand. Av 77 sökande har 25 fått plats även i år. De kommer från hela landet, från Skåne till Norrbotten, och spridningen är god säger Anita Kemlén, ansvarig för kursen.

Förra året var det svårt för en del att få praktikplatser, mest beroende på att det rådde brist på handledare. Anita Kemlén hoppas att det har löst sig nu sedan kunskapen om utbildningens kvaliteter har spritt sig.

Föreläsarna är desamma som förra året. – De tycker det är roligt att utbilda och att det kommer in nya i branschen, säger Anita.

Däremot har den tekniska miljön förnyats.

I och med detta läsår tar kursen slut, men ledningsgruppen har ansökt om förlängning i två år till. Många synpedagoger går i pension och det finns personal på syncentralerna redan idag som saknar specialistutbildning, säger Anna Nilsson, ordförande för ledningsgruppen.

Beslut kommer i januari 2015.

JW

Rehabplaner och rehabteam saknas enligt enkät

Inom området habilitering och rehabilitering har Synskadades Riksförbund (SRF) i huvudsak två intressepolitiska mål. Dessa är att det ska upprättas habiliterings-/rehabiliteringsplaner för alla syncentralbesökare och dels att alla barn och unga med synnedsättning ska ha tillgång till heltäckande habiliteringsteam, där specialister från olika kompetensområden ingår. Men i vilken utsträckning upprättas egentligen rehabplaner? Hur heltäckande är habiliteringsinsatserna på syncentralerna? Finns det till exempel psykologer eller sjukgymnaster anställda på landets syncentraler? Dessa och liknande frågor har SRF sökt svar på i en enkät på området.

Den enkät om rehabplaner och särskilda habiliteringsinsatser som SRF genomförde 2013 ställdes till SRF-distrikten, som i sin tur hade möjlighet att ta hjälp av respektive syncentral för att kunna besvara frågorna. Förutom att undersöka sakförhållanden på syncentralerna var syftena med enkäten också att följa upp den utredning om synrehabiliteringen för vuxna som Socialstyrelsen gjorde 2011 och att få större inblick i hur SRF-distrikten jobbar med de specifika intressepolitiska frågorna.

Resultatet avslöjar att det fortfarande saknas en del när det gäller såväl rehabplaner som

heltäckande habiliteringsteam.

Rehabplaner

Enligt Hälso- och sjukvårdslagen ska landsting och kommuner ta fram en individuell plan för planerade och beslutade insatser för personer med funktionsnedsättning. Sådana rehabiliteringsplaner ska innehålla såväl mål som planerade åtgärder. Syftet är att samordna de olika habiliterings-, rehabiliterings- och hjälpmedelsinsatser som den enskilde kan behöva. Planen ska tas fram i samverkan med den enskilde brukaren.

Enligt SRF:s enkät är det bara ungefär två av tre syncentraler som upprättar rehabplaner. Det är ett resultat som är i stort sett samma som när Socialstyrelsen gjorde sin utredning 2011. Enkätresultatet visar också att så gott som alla som upprättar planer också säkerställer att brukaren dels är delaktig i framtagandet av planen och dels ser till att brukaren får ett eget exemplar av densamma. Även detta i stort sett samma som när Socialstyrelsen undersökte saken.

Det är alltså ungefär en tredjedel av landets syncentraler som, trots vad både hälso- och sjukvårdslagen och Socialstyrelsen säger, ännu inte arbetar med rehabplaner.

Det framgår också att det inte är säkert att alla brukare får en rehabplan även om den aktuella

syncentralen har börjat arbeta med sådana. I flera av enkätsvaren angavs att upprättande av planer samt brukarens delaktighet och tillgång till planen inte alltid är rutinmässig. Exempelvis ger ett par syncentraler bara planer till nya besökare. Det är inte heller säkert att brukaren får tillgång till planen på det medium som denne önskar. Därmed är det i praktiken inte alla brukare som faktiskt får tillgång till sin rehabplan även om sådan finns.

Heltäckande habiliteringsteam

Enligt artikel 26 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska habilitering börja så tidigt som möjligt och grundas på en tvärvetenskaplig bedömning av vars och ens behov och förmåga. För en allsidig habilitering krävs insatser från flera olika yrkeskompetenser. I denna enkät frågades särskilt om syncentralerna har sjukgymnaster och psykologer anställda samt om barns och ungas behov av insatser från dessa specialister kan tillgodoses.

Enligt svaren var det 2013 bara en fjärdedel av syncentralerna som hade egen sjukgymnast och egen psykolog. Det var dock några distrikt som inte besvarade enkäten. Därför kan den faktiska andelen vara lite högre, men helt säkert är att mer än hälften av syncentralerna inte har varken

sjukgymnast eller psykolog anställd.

När det gäller insatser från dessa specialister ansåg bara tre femtedelar av de svarande att syncentralen helt eller till stor del kan tillgodose barns och ungdomars behov. Två femtedelar ansåg att behoven bara kan tillgodoses till liten del eller inte alls.

Färre än hälften av de svarande upplevde att syncentralen helt eller till stor del kan tillgodose habiliteringsbehoven inom området fysisk aktivitet och fysisk hälsa. Andra hälften upplevde att de bara kan tillgodoses till liten del eller inte alls. Ett par svar angav att detta överhuvudtaget inte ingår i respektive syncentrals uppdrag.

När det gäller områdena socialt och psykologiskt stöd samt stöd till anhöriga var det ungefär två tredjedelar som ansåg att syn-

centralen helt eller till stor del kan tillgodose behoven. I stort sett ansåg resterande tredjedel att behoven inom dessa två områden bara kan tillgodoses till liten del.

Det råder alltså ganska stor variation i hur väl syncentralerna kan tillgodose de behov som finns på habiliteringsområdet. På flera syncentraler finns tillgång till heltäckande team med bred kompetens. På andra är tillgången till specialister och möjligheten att tillgodose behoven sämre.

Fortsatt arbete

SRF vill förstås att fler brukare ska få rehabplaner, så att mål och åtgärder i rehabiliteringsprocessen konkretiseras och samordnas mer. SRF önskar förstås också att tillgången till sjukgymnaster och psykologer blir bättre och att de olika habiliterings och rehabiliteringsbehov som brukarna har kan tillgodoses i högre grad. För

att detta ska ske behöver SRF distrikten, med tydlig stöttning från riksförbundet, bli spetsigare och effektivare i sitt arbete med och mot syncentraler och ansvariga inom landstingen. Framför allt behöver dock många syncentraler öka takten när det gäller att införa rehabplaner. När det gäller tillgången till olika yrkeskompetenser och syncentralernas förmåga att tillgodose alla typer av habiliterings- och rehabiliteringsbehov så måste ansvariga politiker och tjänstemän i landstingen prioritera detta högre och ge syncentralerna tydligare uppdrag och kraftfullare resurser. När det gäller habiliteringen är det förstås också viktigt att insatserna samordnas med insatser från ögonläkare, landstingens habiliteringscenter, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt skolan och kommunen.

Mikael Ståhl
Ombudsman SRF

Platser finns kvar på preparandkursen för elever med synnedsättning.

Löpande intagning.

Prova-på-dagar 8-10 december

Välkommen att kontakta
Mirjam Lindberg 08-562 281 25
mirjam.lindberg.agesta@folkbildning.net

www.agesta.nu

Långa väntetider i ögonvården

Var femte patient i svensk ögonvård får inte träffa en läkare inom vårdgarantins 90 dagar. I många län är garantins målpuppfyllelse ännu sämre.

I till exempel Dalarna, Skåne, Sörmland och Västernorrland fick en bra bit över var fjärde ögonpatient vänta mer än 90 dagar på ett första besök. Det visar Synskadades Riksförbunds (SRF:s) granskning av väntetiderna i ögonvården.

SRF:s väntetidsgranskning avslöjar långa väntetider i ögonvården. Den avslöjar också stora skillnader mellan länen. Bara några få län lyckas helt leva upp till de mål som den nationella vårdgarantin satt upp. I många län får en betydande andel av de remitterade ögonpatienterna däremot vänta längre än de utlovade 90 dagarna.

Siffrorna, som hämtats från Sveriges Kommuner och Landstings (SKL:s) databas Väntetider i vården (www.vantetider.se), visar att patienter först kan få vänta mer än tre månader på ett första besök hos ögonläkare och sedan vänta ytterligare minst tre månader på eventuell operation eller behandling.

I väntetidsgranskningen har ögonvården i samtliga landsting betygssatts utifrån olika kriterier. Sedan har ett snittbetyg räknats ut län för län. Fyra län

- Halland, Jönköping, Gotland och Östergötland - toppar granskningen. I dessa län lever man upp till vårdgarantins mål. Man verkar också ha en god beredskap för eventuella sjukskrivningar, uppsägningar och ledigheter hos läkare och övrig vårdpersonal.

Dalarna, Sörmland och Jämtland ligger i botten av listan.

Även Skåne bör lyftas fram som en av de absolut sämsta regionerna när det gäller väntetider till ögonvård även om de inte ligger bland de sämsta i vår betyglista. Anledningen till detta är att Skåne, som andra större landsting med stora vårdvolymer, kan dölja en eventuell dålig beredskap för ledigheter, sjukskrivningar och uppsägningar.

SRF:s granskning visar att vårdgarantin fungerar bättre för behandling av gråstarr än för övrig ögonvård. Detta beror troligen på att gråstarrsoperationer, inte bara är Sveriges vanligaste kirurgiska ingrepp utan också en förhållandevis snabb och billig operation som alltid sker i den så kallade dagkirurgin. Inom området övrig ögonvård fick däremot en fjärdedel av patienterna 2013 vänta mer än tre månader på operation eller behandling.

Även andra undersökningar visar på problem knutna till väntetiderna i svensk ögonvård. Det

nationella kataraktregistret visar till exempel att kvinnor generellt får vänta längre på operation för gråstarr och att de har sämre syn än män vid tillfället för operation. Dessutom har Socialstyrelsen 2013 visat på så kallade undanträngningseffekter inom gråstarrsvården, det vill säga att lägre prioriterade patienter får vård före patienter med mer akuta behov.

En begränsning med den aktuella granskningen från SRF är att den bara visar väntetids-siffror för patienter med remisser och att den alltså inte säger något om väntetider till uppföljningsbesök eller regelbundna behandlingar. Sådana väntetider redovisas inte i SKL:s databas eftersom dessa inte ingår i den nationella vårdgarantin. SRF vill dock fördjupa granskningen av ögonvården. Kan det till exempel finnas könsskillnader eller undanträngningseffekter även för andra diagnosgrupper och hur fungerar informationen till och bemötandet av ögonvårdspatienter?

SRF anser att Landstingen inte bara behöver prioritera ögonvården högre, det behövs också ett mycket effektivare arbete för att motverka orättvisor mellan kvinnor och män och mellan olika prioritetsgrupper.

Följande lista visar snittbetyg för samtliga län i SRF:s väntetidstest. Rapporten, med noggrannare beskrivning av

Blaze EZ – nyskapande Daisy-spelare

Den årliga synmässan turnerar under den tidiga hösten landet runt med hjälpmedel för synskadade. Alla företag i branschen är representerade för att visa sina produkter och nyheter. Visst finns det nyheter, men väldigt många av sakerna som visas är bara varianter av sådant som redan finns. Till viss del kan det förklaras med att en punktdisplay eller en läskamera inte kan se ut på hur många sätt som helst. Men visst, hos Insyn sticker punktdisplayen Vario Ultra ut från andra, både med sin design och med funktion att automatiskt byta rad, något som Handytech haft i sina displayer tidigare. Nya EmBraille Desktop är också intressant, en ganska kompakt punktskrivare som är gjord för skrivbordet. Där blir den dock ingen prydnad då den ser ut som en faxmaskin från tidigt 90-tal. Priset är däremot attraktivt då EmBraille är en av de billigaste punktskrivarna på

marknaden.

En produkt som är verkligt intressant är däremot Blaze EZ som Polar Print visar upp. Det är en bärbar Daisyspelare som ser ut lite grann som en gammal Nokia-telefon med sin högblanka plast och rundade kanter. Det som är speciellt är att det inte bara är en Daisy-spelare utan också en läsmaskin i fickformat. På baksidan sitter en kamera

med vilken man kan fotografera text som OCR-tolkas i enheten och läses upp med Acapela-röst. Ett ställ finns som tillbehör för att enklare kunna fotografera en A4-sida. Produkten är intressant då den faktiskt visar på ett nytt koncept. Användbarheten för gravt synskadade är däremot kanske lite tveksam. Det är svårt att veta att man riktar kameran rätt och att man får med all text. Förutom Daisy-spelare och OCR-tolkning spelar Blaze också in röstanteckningar och har inbyggd FM-radio. Man har ansträngt sig att göra Blaze lättanvänd med tydliga knappar för olika funktioner. Sammantaget är Blaze EZ en intressant produkt och ett nytt produktsegment som det vore intressant att se mer av framöver.

Joachim Kåhlman
Ombudsman SRF

Långa väntetider, forts....

betygskriterierna och specificerade siffror för alla län, finns tillgänglig på SRF:s hemsida www.srf.nu. Den går också att beställa från vårt rikskansli.

län:	Snittbetyg
Halland	4,8
Jönköping	4,7
Gotland	4,5
Östergötland	4,5

Kronoberg	4,0
Stockholm	4,0
Kalmar	3,8
Västra Götaland	3,3
Norrbottnen	3,2
Blekinge	3,0
Västmanland	3,0
Gävleborg	2,8
Värmland	2,8
Västerbotten	2,8
Skåne	2,7

Örebro	2,5
Uppsala	2,3
Västernorrland	2,0
Dalarna	1,8
Sörmland	1,8
Jämtland	1,5

Mikael Ståhl
Ombudsman SRF

Masterutbildning i synrehabilitering/habilitering

I januari 2015 startar ett nytt masterprogram i synpedagogik och synrehabilitering vid Høgskolen i Buskerud og Vestfold i samverkan med Göteborgs universitet.

Som vi tidigare meddelat i Nya Synvärlden pågår det ett nordiskt samarbete för att utveckla ett tvärvetenskapligt masterprogram i våra nordiska länder. Utgångspunkten är att den här utbildningen ska erbjuda både praktisk och teoretisk fördjupning. Utbildningen avser att ge goda kunskaper inför praktiskt arbete med personer med synnedsättning och blindhet i olika åldrar, samtidigt som de teoretiska studierna kommer att ge grund för att utveckla verksamheter till att så väl som möjligt möta de behov som finns inom rehabilitering/habilitering och i samhället.

Innehållet i studierna avser att ge kunskap för att stödja lärande och utvecklingsprocesser hos barn, unga, vuxna och äldre som har medfödd eller förvärvad synnedsättning eller blindhet. Arbetsfältet är brett och omfattar bland annat förskola/skola, vuxenundervisning, habiliterings- och rehabiliteringsverksamheter, hjälpmedelscentral, optimetrisk praktik eller inom universell design.

Utbildningen pågår under 4 år på deltid och omfattar 120 högskolepoäng. Vanligtvis läses kurserna på halvfart, vilket innebär att det är möjligt att bedriva yrkesarbete parallellt med studi-

erna. Under varje kurs är campusträffar inplanerade i Sverige, Norge eller Danmark, men en stor del av studierna är också nätbaserade vilket innebär att de kan utföras hemifrån. De inledande kurserna är gemensamma för alla studerande men mot slutet av utbildningen finns det möjlighet att välja olika fördjupningsämnen såsom orientering och förflyttning, optimetrisk synrehabilitering, rehabilitering vid stroke eller universell utformning och design.

För att söka till masterprogrammet behöver du ha en utbildning (bachelorgrad) inom till exempel optometri (optiker), specialpedagogik och pedagogik (lärare, specialpedagog, förskollärare, etc.), ingenjör (belysning, bygg, etc.), sjukgymnastik, arbetsterapi, omvårdnad (sjuksköterska), medicin eller socialt arbete. Det ska noteras att man inte erhåller någon ny yrkestitel efter genomgången program. Men i och med att utbildningen är tvärvetenskaplig menar vi att det ger en god grund till att arbeta i team och känna till olika yrkesgruppers specialkunskaper och yrkesspråk. Redan under utbildningen kommer de studerande att ingå i grupper där en mångfald av yrkesgrupper är representerade, vilket vi som arbetar med programmet menar bidrar till ökad förståelse och samsyn vid arbete med personer med synnedsättning och blindhet i olika åldrar. Tvärvetenskaplig-

heten i studierna visar sig alltså i att olika yrkesgrupper bedriver studierna tillsammans, men också genom att de teoretiska utgångspunkterna hämtas från medicin, optometri, specialpedagogik och rehabilitering/habilitering.

I ett nordiskt perspektiv ska betonas att utbildningen är gratis (endast någon mindre terminsavgift kan tillkomma i Norge).

Utbildningen startar i januari 2015 och sista ansökningsdag är 1 november 2014. Ansökan görs vid Høgskolen i Buskerud og Vestfold för studerande från alla nordiska länder. Se vidare hemsidan: www.hbv.no/mss

Det ska också noteras att det finns möjlighet att söka utbildningen och tillgodoräkna sig tidigare liknande kurser inom motsvarande program eller utbildningar. Prövning av tidigare godkända kurser genomförs av Høgskolen i Buskerud og Vestfold. Om någon är intresserad av att bedriva forskarstudier är det möjligt att ansöka om detta efter avslutat program.

Har du några frågor om utbildningen är du välkommen att kontakta mig (inger.berndtsson@ped.gu.se) eller Helle Falkenberg (helle.k.falkenberg@hbv.no).

Varmt välkommen att söka till masterprogrammet!

Inger Berndtsson
universitetslektor i specialpedagogik
Göteborgs universitet

Våra erfarenheter vid användning av TrekkerBreeze

Vi, på Stockholms Syncentral, har förskrivit ca 60st Trekker Breeze under en period av drygt 2 år.

Våren 2012 fanns det ca 30 personer som stod på vår väntelista. Några hade stått väldigt länge på listan och de blev de första som kom till oss för att prova Trekker i grupp. Grupperna var på 2-3 personer. Samtidigt gick de igenom och fick prova att använda Trekker Breeze. För att kunna genomföra dessa grupper, behövdes 2-3 pedagoger från Syncentralen. Det var bra att varje person med synskada, som provade Trekker, hade en personal som kunde hjälpa till, när vi var ute och provade apparaterna. Oftast var en av personalen själv brukare och kunde apparaten helt och hållet. Det var bra så att både fördelar och nackdelar kom fram och den personen kunde hjälpa till, om det krånglade till sig.

Alla knappar och funktioner, gicks igenom inomhus. Deltagarna hade var sin apparat i handen och kunde känna var alla knappar och reglage fanns och hur de var utformade. Vi startade inte apparaterna inne, eftersom det bästa är att slå på den utomhus, så att apparaten kan söka efter sateliter.

För att få mer förståelse och för att få prova hur funktionerna fungerade, gick vi ut och startade apparaten. Den ska startas

där det är fritt uppåt dvs. inga höga hus, träd, utskjutande tak eller annat som kan hindra signalerna från sateliterna att nå fram. Först tryckte alla på "Var är jag"-knappen och lyssnade på vad apparaten gav för information om t.ex. vilka vägar som fanns runt omkring.

Vi promenerade vidare och när gick in i en park sa Trekker automatiskt: "Kommer in i öppet område". Sen fortsatte vi över en trafikerad väg och in i ett villaområde. Väl inne bland de låga husen, gick vi in ungefär 30 meter på en gata. Då stannade vi upp, stod stilla och först checkade hur bra täckningen var med ett kort tryck på "Informationsknappen" och pil höger hör man "Sateliter Hög". Det är i alla fall det svaret som man vill ha, för få en så exakt position som möjligt. Den kan även säga "Låg" eller "Ingen", men då

är det inte stor idé att lägga in någon "Favorit" eftersom man då inte får en exakt angivelse av var man är.

Brukaren la in en "Favorit" genom ett kort tryck på "Inspelningsknappen". Hen talar själv in vad hen vill kalla "Favoriten". Man kan kalla "Favoriten" för ett gatunummer, en brevlåda, en gran, en bänk eller något annat. Efter inspelningen, läser Trekker upp det man har talat in.

Vi gick samma slinga igen, förbi de inlagda "Favoriterna" och lyssnade på hur exakta de var. Oftast var det inte mer än 3-4 meter ifrån den plats som de var inlagda. Det berodde på att vi hade bra täckning i detta område, bland de låga villorna.

Efter en paus gick vi en slinga runt ett kvarter och la in en "Rutt". Ett långt tryck på "Inspelningsknappen" och "Bekräftaknappen" och man kallar rutten något som passar. När man börjar gå längs vägen hör man ett litet ljud, pip, som bekräftar att man spelar in en rutt. Utmed rutten kan man också spela in "Favoriter".

När vi hade gått "Rutten" avslutade man inspelningen. För att höra, om apparaten guidar en på ett bra sätt, så gick vi sträckan igen och lyssnade på var den läste upp "Favoriterna" och vilka instruktioner den gav som vi kunde följa. Man behöver inte läsa in när man ska svänga höger eller vänster eftersom Trek-

ker ger anvisning om detta. Det kan också bli tokigt när man går åt andra hållet, eftersom höger och vänster blir tvärt om och då kan dessa inlästa instruktioner bara bli förvirrande.

Efter att ha gått denna introduktion på en halv dag hos oss på Syncentralen, kunde vi beställa Trekker om personen kände, att det var en apparat som hen skulle ha stor hjälp, användning och nytta av.

När brukaren fått sin Trekker levererad, åkte oftast åkte en Synpedagog ut och hjälpte personen att lägga in "Favoriter" och/eller "Rutter" där brukaren önskade. Ibland klarade brukaren att göra detta själv, tillsammans med någon seende person. Efter att personen med synskada hade haft apparaten några månader, bjöd vi in till en uppföljningsträff i större grupp, för de som önskade och kunde komma. Det blev bra diskussioner och alla delade med sig av sina egna tips och erfarenheter.

Nu, under hösten 2014, när lite över 2 år har gått från att den första Trekker Breeze förskrevs, har jag ringt runt och frågat 25 användare 5 st. frågor. De redovisas här:

1. Hur ofta använder du Trekker Breeze?

Många (15st) använder Trekker varje dag. Några använder den 1-2 gånger i veckan. 4st använder den en gång i månaden. Ibland används den i perioder, beroende på var personen ska göra. En önskar en ny genomgång så att hen kommer igång igen. Den är för komplicerad att använda, tycker den personen.

2. Hur tycker du att det är att använda den?

De flesta (15st) tycker att den är bra och rolig att använda. 7st tycker att den är tung och klumpig och lite för gammaldags i hanteringen.

Några personer använder kartor och Appar i sina telefoner som komplement.

Uppstartstiden upplevs ofta irriterande lång. Det fungerar inte att växla att gå från öppet område till gator inom en rutt.

3. Vilka funktioner använder du?

Att lägga in "Favoriter" och att lyssna på "Var är jag" är de populäraste funktionerna som nästan alla använder. Inte så många (6st) lägger "Rutter" som de kan gå efter. Endast 1 person lägger in adresser som den vill gå till. De flesta tycker att "lägga in adresser" funktionen inte fungerar så bra. Den är mycket krånglig och svår att använda.

Kartorna är anpassade för bilar och Trekker'n kan ta personen till en rondell eller bara visa den väg som en bil skulle ha åkt. Om man har lagt en rutt som går under en väg i en gångtunnel får apparaten "spader" när man ska gå "Rutten" och den fungerar inte alls bra. Apparaten uppmanar oss att gå upp på vägen som vi har gått under. Det är alltså inte någon bra idé att göra en rutt, som går både i parker eller andra öppna områden och vägar med namn. Det fungerar inte.

En användare gav oss ett bra tips; man kan lägga in en "Favorit" på bryggan, när man är ute och paddlar kajak, så hittar

man tillbaka dit.

En person hade köpt kartor och kunnat ta sig fram i städer i andra länder och det har fungerat mycket bra. Några personer använder Trekker i kombination med kartor och Appar i telefonen.

4. Tycker du att det fattas någon funktion?

9st tycker att ingen funktion fädda. Lika många tycker att det är svårt att lägga in adresser. Många tycker att Trekker är för långsam vid uppstart och har för stor felmarginal när man vill hitta till något ställe eller gatuadress. De 10 metrarna i radie, som är felmarginalen kan ju bli 20 meter fel i verkligheten. Då kan det vara svårt att hitta till rätt adress.

Andra förslag på förbättringar är att man skulle vilja kunna lägga in adresser hemma, inomhus och sedan gå ut och använda dessa. Det är även alldeles för krångligt att lägga in adresser, tycker de flesta.

5. Tycker du att det finns något negativt med apparaten?

För stor och klumpig, är det en tredjedel, som tycker.

Några tycker att det är opraktiskt att ha en apparat extra att ladda och att bära med sig. Andra tycker tvärt om, att det är bra att inte ha allt i en apparat som kanske går sönder eller är urladdad.

Somliga anser att det är för kort batteritid och att ljudet är för lågt, så att man inte hör vad rösten säger, när man är i ett trafikerat område. Det kan vara bra att ha en hörlur i ena örat, så att man hör trafikljud och annat i det andra örat. Några anser att

Syncentraler övar GPS

Forum Vision ordnar varje vår en workshop inom Orientering & Förflyttning. Man försöker fokusera på olika teman så att det blir en fördjupning i ämnet och praktiska övningar. 2014 års workshop fokuserade på GPS som hjälpmedel vid O&F. Huvudföreläsare var Joakim Nömmell från Stockholms syncentral.

Strax över 20 deltagare från olika syncentraler träffades på Vara Folkhögskola 28-30 april och åkte därifrån med betydligt mer teoretisk och praktisk kunskap i GPS:ens möjligheter och begränsningar. Joakim, som själv använder GPS hade teoretiska genomgångar av de olika GPS:erna på den svenska mark-

>>>>

Bilden föreställer Jenny Löfwenhamn från Västerås som blundande tränar att gå med GPS.

Erfarenheter av Trekker, forts....

kartorna inte är uppdaterade. Även om de har uppdaterat dem, så finns inte vissa gator.

Någon har behövt fler genomgångar och hjälp med att komma i gång och börja använda Trekker igen. Då kan man boka in en Synpedagog som kommer hem och går igenom den. Vi går då ut och lägger in "Favoriter" i personens närmiljö och provar att använda den för att hitta. Eller så kan man komma till Syncentralen för ny genomgång och få prova hur den fungerar,

på nytt.

Av ca 60st förskrivna Trekker är ca 15st återlämnade. Man har inte tyckt att man har tillräckligt mycket nytta av den, av olika anledningar.

Som helhet, tycker jag att det verkar, som om att de flesta tycker att det är en bra apparat. De bästa och mest använda funktionerna är att lägga in och hitta till "Favoriter", samt att använda "Var är jag" knappen, då man vill lyssna på var man

är och få uppläst vad som finns runt omkring.

Att lägga in adresser verkar de flesta tycka att det är för krångligt och svårt. Tyvärr. Det borde kunna vara lättare, tycker vi, som i vanliga GPSar för seende.

Att exaktheten på var man hamnar, kan vara lite "så där" är väl något som man hoppas på att det kan förändras om vi får ett alternativt satellitsystem.

Pia Burman-Lindelöw,
Synpedagog/ Leg. Optiker,
Stockholms Syncentral

naden och gick även igenom några ”appar” för mobiltelefon.

Förskrivning av GPS som hjälpmedel för personer med synnedsättning ser olika ut i Sverige. I vissa landsting har man det i basutbudet. I andra landsting krävs särskilt hjälpmedelsbeslut och i många landsting får man inte alls förskriva GPS som hjälpmedel. Deltagarna diskuterade under dagarna kring kriterier och vad man ska kräva av den som eventuellt ska få en GPS. Många syncentraler har beslutat att användaren måste vara van kappanvändare och självständig i sin förflyttning innan det kan vara aktuellt med förskrivning av GPS. Joakim vände där lite på begreppen när han väckte tanken att en GPS kanske kan vara det som gör en person tryggare och mer motiverad att träna och bli självständig i sin orientering och förflyttning. Vi diskuterade även kring att blinda personer som åker mycket färdtjänst kan känna sig utelämnade då de inte har någon aning om var de befinner sig eller blir avsläppta. Med en GPS kan man följa med rutten under resan vilket kan leda till en större delaktighet och trygghet. Detta kan vara nog så bra anledning till förskrivning.

De två GPS:er som används i Sverige idag är Trekker Breeze och Kapten Mobility. I stort sett är de likvärdiga men många uppfattar Trekkern som mer lättanvänd och logisk trots att den är större i storlek.

GPS:ens begränsning ligger exempelvis i att den inte är så exakt. Eftersom den använder sig av satelliter för positionering kan det bli en felmarginal på ca 10-20 meter vilket innebär att GPS:en inte nödvändigtvis vet vilken sida av gatan man går på eller exakt hur nära korsningen man är. Det tar också en lång stund innan GPS:en registrerat att man bytt riktning och man måste gå ganska långt innan den känner av var man är på väg.

Apparna till mobiltelefoner används förutom GPS-systemen även mobilmasternas positionering och kan därför bli betydligt mer precisa i att uppfatta var man befinner sig. Nackdelen med de talande GPS-apparna i smartphones är att de drar väldigt mycket batteri och därför inte kan användas kontinuerligt så lång stund. De flesta talande GPS-appar var ganska bra och fyller några syften men vi hittade inte en app som var riktigt komplett. De vi provade var bland annat BlindSquare, Ariadne, MyWay Classic och Sendero.

De flesta workshopdeltagare var överens om att GPS bör finnas som hjälpmedel på syncentralerna. De som finns på marknaden idag är inte perfekta men med kommunikation och feedback till leverantörerna kanske de kan utvecklas till ett riktigt bra och modernt hjälpmedel. Det enklaste vore naturligtvis att få alla funktioner i mobiltelefonen som man ändå har med sig men då måste man också lösa dilemmat med bat-

teritiden.

Det var mycket intressanta och matnyttiga dagar i Vara. I vardagen är det svårt att få tid till egna praktiska övningar och diskussion med kollegor. Samtliga deltagare var tämligen överens om att den lilla skaran människor i Sverige som arbetar aktivt med Orientering & Förflyttning behöver få träffas regelbundet och utbyta erfarenheter och se till att utvecklingen inom området drivs framåt.

Lisa Marklund
Synpedagog Östersund

En bra ljudmiljö är a och o för möjlighet till delaktighet

En ny studie visar att ljudmiljön är avgörande för att elever med blindhet ska känna delaktighet. Ljudmiljön är grunden för både inläringen och det sociala samspelet. Helhetslösningar som skulle gynna elever med blindhet skulle även gynna många andra elevgrupper.

Sara Backström Lindeberg som är rådgivare på SPSM:s Resurscenter syn presenterar i sin masteruppsats ”Auditivt fokus – Om ljudmiljö och delaktighet för elever med synnedsättning” en studie om ljudmiljöns betydelse för socialt samspel och inläring. Resultaten i studien visar att elever med blindhet ständigt använder sig av ljud för att få tillgång till både sociala och pedagogiska skeenden och att ljud ofta är den viktigaste och enda informationskällan. Verbal kommunikation är en grund för möjlighet till delaktighet för de här eleverna. En alltför tyst miljö utan prat ger ingen information. Den blir anonym och därmed också otillgänglig.

– **Ljudmiljön är** väldigt viktig för elever med synnedsättning och det är något som måste uppmärksammas. Jag tror att utmaningen kring ljudmiljöers utformning ligger i att skapa goda förutsättningar som fungerar för alla, säger Sara Backström Lindeberg.

Bra lösningar är bra för alla. Sara menar att forskning och erfarenhet tyder på att helhetslösningar som skulle gynna elever med blindhet även skulle gynna många andra elevgrupper som exempelvis elever med hörselnedsättning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och elever med svenska som andraspråk. Det gäller både organisation och pedagogiska lösningar och självklart lokalers utformning.

För mycket ljud gör också informationen anonym

En intressant iakttagelse i studien är att de skolmiljöer som är avsedda för socialt samspel – såsom korridorer, fritidshem och matsal – visar sig vara de som är minst tillgängliga för eleverna vad gäller ljudmiljö. Det beror på höga ljudnivåer när det är många människor samlade och många parallella aktiviteter pågår. Där är det ofta svårt att urskilja kamraters röster, sammanhang och aktiviteter. Den här ljudinformationen blir också relativt anonym, precis som den tysta miljön, vilket försvårar det sociala samspelet.

Studien tar också upp situationer i klassrummet där det ställs krav på flera auditiva fokus på samma gång, vilket blir svårt att hantera för eleverna. Det kan exempelvis handla om att samti-

digt lyssna på datorns talsyntes, lärarens genomgång och någon som syntolkar.

Studien finns publicerad på SPSM:s webbplats

Sara Backström Lindebergs syfte med studien var att ta reda på vilken möjlighet eleverna har att via hörseln kunna urskilja och få tillgång till sociala och pedagogiska skeenden i olika ljudmiljöer. Auditiva forskar- och elevobservationer har gjorts i olika skolmiljöer på fem svenska skolor där elever med blindhet undervisades. Kvalitativa intervjuer har samtidigt genomförts med fem elever i åldrarna 8-18 år. I studien diskuteras också implikationer för organisation, pedagogiska arbetsformer och lokalers utformning, som kan öka elevernas möjlighet till delaktighet. Masteruppsatsen hittar du på SPSM:s webbplats: www.spsm.se

Anki Bergström
SPSM

LVI: Korta väntetider och bästa näthinneplats

Jag måste erkänna att jag är barnligt förtjust i traditioner och till dessa räknar jag in LVI-dagarna.

Vi var ca 60 deltagare som tillbringade torsdag – fredag, lunch till lunch på det alldeles nyöppnade Konferenshotellet PM och Vänner. Per Bengtsson berättade hur han tänkt i tre hörnstenar vid renovering och nybyggnation: Skog, äng och sjö. All design är småländsk. Erik Bondesson, LVI:s VD, kontrade med fyra hörnstenar där kontentan är att LVI gör allt själva – hela produktionskedjan.

Ögat är en liten del av kroppen men även inom detta begränsade område kan man specialisera sig på olika delar. Gabor Koranyi är en guru inom hornhinnans sjukdomar. Han berättade om behandlingsmetoder och nya rön. Tårffilmen är viktig för hornhinnan. Den håller rent, sköljer bort skräp och ger energi. Rinnande ögon beror ofta på att ögonen är för torra – en paradox kan det tyckas men torra ögon svider, skaver och rinner. Epitelet på hornhinnan har snabb läkningsförmåga och återbildas på tre dygn. Det värsta som kan drabba hornhinnan är infektioner på grund av bakterier, virus eller svamp. Gabor visade bilder på otäckt infekterade och skadade ögon och en och annan vände bort blicken.

Hornhinnetransplantation är

den vanligaste transplantationen i världen. Det görs 500 sådana i Sverige per år men behovet är det dubbla. I dag görs inte så många genomgripande transplantationer utan det är de lamellära som tar över. Då kan man använda de delar som är friska och man behöver inte ens sy. Det är mest dystrofier som transplanteras idag medan keratokonus behandlas med crosslinking eller laser. Hornhinneprotes är en svensk uppfinning som ersätter både hornhinna, lins och glaskropp. Täcks av hud och sticker ut framför ögat. Inte så vanligt förekommande men finns. Biosyntetisk hornhinna kräver fungerande endotel och det är bara ca 10 personer som fått detta.

Gabors andra föreläsning handlade om diabetes. Han poängterade hur viktigt det är att sköta grundsjukdomen för att undvika ögonkomplikationer. Blodsocker, blodfetter och blodtryck måste hållas nere. Cellerna ropar efter syre och kroppen svarar med att bilda nya blodkärl. Dessa är av dålig kvalitet och leder till blödningar. Kroppen tar hand om blödningarna till största delen men det kan ta tid. 10-15% av alla diabetiker drabbas av synproblem. Rökning är en stor riskfaktor.

Ögonbottenfotografering är ett viktigt instrument för att dokumentera och följa förloppet. Gabor berättar hur man i Växjö

har kortat väntetiderna dramatiskt för processen fotografering, bedömning, besked. Man minskade ledtiden från 5 veckor till 2 timmar och väntetiden från 50 veckor till direkt omhändertagande. Optomap är en kamera som inte kräver pupillvidgning och således behöver inte patienterna dilateras. En enkät visade att 89 % föredrog den typen av fotografering eftersom de kunde köra bil hem och återgå till arbete och andra aktiviteter direkt.

Nästa föreläsare var Michael Crossland från Moorfields ögonsjukhus. Han pratade om synfunktionen vid tidigt stadium av makulasjukdom. Hans förhoppning är att om man upptäcker och behandlar tidigt så kommer allt färre att utveckla svårare former av AMD. Mörkerseendet är en bra måttstock på begynnande problem i den centrala näthinnan. Man kan fånga upp tidig AMD genom att fråga hur personen klarar att utföra olika aktiviteter i skymning/mörker. De som har problem kan behöva råd kring bra belysning och filter.

Michel talade mycket om att hitta Preferred Retinal Locus (PRL) eller Bästa Näthinneplats (BNP) som vi brukar säga i Sverige. För en synpedagog av den gamla stammen var det som ljuv musik! Största framgångsfaktorn för god läshastighet är fixationsstabilitet. Man måste

klara att hålla den excentriska fixationen. Att titta över texten är vanligast. Om man presenterar ett ord i taget på dataskärm kan man komma upp i extremt hög läshastighet jämfört med en hel textmassa. De som får ett centralt skotom utvecklar sin bästa näthinneplats inom sex månader. SLO är ett instrument som ger en bild av var näthinnan fungerar bäst men det har inte haft någon större praktisk användning i Sverige. Michael säger att vi har inga bevis för att fixationsträning ger effekt men det borde kunna förbättra förutsättningarna för bättre läsförmåga.

Helena Olivik från Synenheten i Lund berättade om kikästräning av barn i grupp. Det bygger på konceptet från projektet "Se Mer". Grupperna består av 6-7 barn i åldern 6-9 år. Varierande grader av synnedsättning men inga andra funktionsnedsättningar. De träffas vid fyra tillfällen och den mesta träningen sker utomhus. De har varit på lekplats, djurpark och haft pick-nick. Barnen har under lekfulla former använt sina kikare för att titta på blommor, djur och varandra. Föräldrarna vittnar om att barnen blivit flitigare på att spontant ta fram kikaren efter gruppaktiviteterna. Man har hållit på i flera år med nya grupper men varje år har de "gamla" grupperna återträff. Man vill befästa beteendet att kikaren är ett hjälpmedel som man plockar fram vid alla tillfällen då man har nytta av den. Äldre gruppdeltagare fungerar även som mentorer för de

Ovan: Michael Crossland (t.v.) i samspråk med Peter Lewis från Linnéuniversitetet

Nedan: Andreas Schönbeck, säljare LVI Växjö, demonstrerar hjälpmedel för Michael Crossland.

yngre.

Det var ett varierat program vi bjöds på den första dagen som jag rapporterar ifrån. LVI och Linnéuniversitetet är duktiga på att fånga upp vad som är intressant inom vårt område. Jag noterade att endast 15 deltagare var från syncentralerna och då undrar jag om det beror på restriktioner kring kurser och konferenser eller om det står för att det finns ett stort utbud i dag och att man måste prioritera.

Ett stort tack till arrangörerna!

Gun Olsson
SC-chef/synpedagog i Kalmar

LVI: Ännu bättre periferier samt lite teknik

Årets LVI dagar innehöll många bra och intressanta föreläsningar.

Andra dagen inleddes med ett föredrag av Michael Crossland som arbetar på Moorfields Eye hospital i London, England. Han talade om elektronisk utrustning som synhjälpmedel. Man har gjort en undersökning av hur personer med synnedsättning använder sig av smartphones, läsplattor, datorer och läsare av eböcker. 132 personer besvarade en enkät och av dessa kom 52 personer från England, 40 personer från Portugal och 15 personer från USA. Av dessa hade 26% ingen synfunktion. Medelåldern var 45-54 år. 81 % använder en smartphone. 50% av de som använder en smartphone använder den även som en förstöringskamera. Smartphones används upp till 65 års ålder, sedan är det fler som använder läsplattor eller läsare till eböcker. Sedan pratade han om olika appar som kan passa personer med synnedsättning som exempelvis TapTapSee, VizWiz, VisionSim, Digteyes. Slutligen konstaterade han att det fortfarande finns användning för gamla hederliga förstöringsglas och portabla elektroniska förstöringsglas. Dock kan man se att fler och fler kommer att använda sin smartphone eller läsplatta som ett synhjälpmedel istället för andra hjälpmedel.

Peter Lewis som lärare på optikerprogrammet på Linnéuniversitetet i Kalmar talade om periferseendet och hur det är uppbyggt. Han började med att beskriva näthinnans uppbyggnad av ca 110 miljoner stavar och ca 5-6 miljoner tappar. 90 % av alla neuroner och gangliaceller i näthinnan används till 30 % av det centrala synfältet. Bara 1 grad från fovea minskar synskärpan med 50%. Han fortsatte sedan att prata om periferseendet och vad man behöver tänka på. Först och främst förstoring där han beskrev två olika typer; relativ storleksförstoring och vinkelförstoring (med exempelvis förstöringsglas). Ljusstarkare i form av filterglasögon med kontrasthöjande filter, belysning med ökad allmänbelysning och punktbelysning som inte bländar. Samt optiska förutsättningar med korrigering av synfelet och korrekt näraddition. En normal läshastighet är runt 250-300 ord/minut. Vid åldersrelaterad maculadegeneration får man ofta en läshastighet på ca 100 ord/minut. Om man inte behöver flytta ögat vid läsning får man en högre läshastighet. Läshastigheten minskar ju längre ut från fovea man kommer. I studier har man sett ett starkt samband mellan fallolyckor och nedsatt syn. Speciellt perifera synfältsinskränkningar, nedsatt synskärpa och nedsatt kontrastseende leder

till ökad risk för fallolyckor. Peter påtalade vikten av att också mäta kontrastseendet!

Dagen avslutades med att Ögonläkare Katarina Bartuma från S:t Eriks ögonsjukhus, Stockholm pratade om; Ögontumörer och hur de påverkar synen. Katarina föreläste via Skype, då flyget på morgonen från Bromma var inställt p g a dimma. Hon talade om tumörer utanpå och inuti ögat. Exempelvis beskrev hon konjunktivalt melanom som är en ovanlig form av tumör på bindehinnan, men som man ser ökar p g a att vi utsätter oss mer för solljus. Retinoblastom är en tumör som drabbar små barn (runt 2 års ålder) och som har en god prognos om den upptäcks i tid. Man kan se det genom att man får en vit reflex i ett öga istället för en röd reflex. En viss ärftlighet finns. Alla fall av retinoblastom behandlas på S:t Eriks ögonsjukhus. Behandlingen består av cellgifter, laserbehandling, kryoterapi och strålbehandling. Bara i värsta fall är man tvungen att ta bort ögat. Man har sett att dessa personer kan ha en viss ökad risk för att få andra tumörer senare i livet.

Annika Södergren
Synpedagog
Resurscenter Syn Örebro
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Forum Vision: Att hitta CVI

Under två soliga höstdagar i Göteborg i september deltog jag i Forum Visions årligt återkommande konferens Människa – Miljö i samverkan och årets tema var CVI Cerebral Visual Impairment.

Första dagen inleddes med Anders Sjöström Med dr. i fysiologi, docent, oftalmolog och konsultläkare, Resurscenter Syn Örebro. Han berättade om hur CV blir CVI genom att beskriva synsystemets utveckling, uppbyggnad och funktioner. Synfel kan uppstå på många sätt, det kan vara okulärt (OVI) eller kortikalt (CVI) eller mittemellan? Han beskriver hur synens väg blir till ett medvetande från ögat genom synbanor till att nå hjärnan. Från att se till att se vad det är.

2002 bildades ett team för att kunna göra ett praktiskt plan för att beskriva synnedsättningen. Detta arbete ledde till en Synprofil där synens olika nivåer kan undersökas.

Tillsammans med Annika Södergren synpedagog, Resurscenter Syn Örebro fortsätter Anders att beskriva hur en synutredning går till i olika moment och hur det sedan används ihop med synprofilen. De går igenom två fallstudier på synutredning och pedagogiska

Föreläsare: Erika Burgemeister, Britt-Marie Hansson och Inna Tenitskaja, se nästa sida..

konsekvenser.

Efter en paus med kaffe fick vi höra Ingeborg Löfgren arbetsterapeut/synpedagog som arbetar på Synenheten vuxna Region Skåne. På synenheten vuxna i Skåne fick man efterfrågan från vuxna med CVI och upptäckte att kunskap och erfarenhet fanns mest för barn med CVI och att habiliteringsprocess för vuxna saknades. Utifrån detta påbörjades ett projekt som fortfarande pågår.

Syftet är att tydliggöra och beskriva en habiliteringsprocess för vuxna med CVI. Den ska innefatta mottagande, kartläggning, utredning, bedömning, insatser, uppföljning och utvärdering.

Sist på dagen fick vi höra Ernst Thoutenhoofd FD universitetslektor, Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik. I tre

efterföljande forskningsprojekt syftar han att med hjälp av The Visual Activities and Participation (VAP) scales) kunna särskilja elever med okulär synnedsättning (OVI) från elever med cerebral synnedsättning (CVI), med fokus på hur CVI upplevs i vardagen. Han berättade om sin forskning om socialt delaktighet som upplevs av ungdomar med CVI och deras föräldrar. Den första studien baseras på intervju med en mor och hennes trettonåriga dotter Rosa som har CVI. I den andra studien utökades forskningen till tolv fall av CVI och tjugotvå fall av OVI med barn mellan 13-20 år och deras föräldrar. Den tredje studien var en genomgång av litteraturen med tanke på tidigare resultat.

VAP-skolor bygger på WHO: S internationella klassifikation och ska kunna identifiera stödbehov inom områden som aktivitet och deltagande. Den berör 10 områden som bl.a. psykosocial kompetens, kommunikation, mobility. Vill man läsa mer så heter hans forskning The "Visual Activities and Participation" (VAP) scales and Cerebral Visual Impairment.

Laila Immo
Specialpedagog syn
Centrala elevhälsan
Lärresursenheten Västerås

Forum Vision: CVI på syncentralen

Under två dagar i september deltog jag i Forum Visions årliga konferens i Göteborg. Det var ca 65 deltagare från olika verksamheter som Syncentral, arbetsförmedling, skola, habilitering, ögonkliniker, Specialpedagogiska skolmyndigheten mfl.

Andra dagen inleddes med att tre synpedagoger; Erika Burgemeister, Inna Tenitskaja och Britt-Marie Hansson från Syncentralen i Göteborg pratade om CVI ur Syncentralens perspektiv. De talade kring problemområden som de upplever; att de saknar en neuropsykologisk kartläggning, att personer med CVI som kommer till syncentralen har stora förväntningar på den hjälp de ska få mm. Hur skulle de då vilja ha det? Att diagnosen CVI ska vara fastställd innan remiss till syncentralen skickas, att de ska vara neuropsykologiskt utredda samt att alla barn får kontakt med en habilitering. De beskrev också sitt "dreamteam" bestående av ögonläkare, barnneurolog, neuropsykolog, ortoptist, synpedagog och sjukgymnast. Här efterfrågade de publikens erfarenheter av denna typ av team. När ett barn har fått en remiss till syncentralen och ska komma dit på ett nybesök genomför man första besöket enbart med föräldrarna för att ge information mm. Vid andra besöket är barnet med och genomgår då utredningar och kartläggningar

som; intervju med barnet, synfunktionsutredning, läsa/skriva, hantera kommunikationsmedel som dator, hemliv, personlig vård, orientering/förflyttning, skola och fritid. Vid tredje besöket görs ett besök på barnets förskola eller skola. Slutligen genomför man ett 4:e besök för uppföljning och vidare planering. Man utformar en vårdplan tillsammans med barnet och familjen.

Efter det var det dags för Ylva Henriksson att berätta utifrån: Att leva med CVI. Ylva är en ung kvinna med CVI och hon berättade målande och intressant om sitt liv och om sina erfarenheter.

Ingrid Nordberg som arbetar som rådgivare/specialpedagog på Specialpedagogiska skolmyndigheten, Resurscenter Syn Stockholm talade utifrån en uppsats som hon skrivit i sina magisterstudier: "Jag måste ju klara skolan" Ungdomar med CVI berättar om sina erfarenheter och upplevelser av skolan. Hon har intervjuat 6 ungdomar/unga vuxna i åldrarna 18-21 år med CVI. Frågeställningar har berört grundskoletiden, sociala situationen samt stödet i skolan. Att få göra saker praktiskt var det många som uttryckte att det gav dem kunskaper. De allra flesta upplevde att matematik och engelska var två ämnen som var svåra. Många upplevde att de inte hörde till i den sociala

gemenskapen och kände sig utanför. Bemötandet från läraren upplevdes som väldigt viktigt. Att läraren var positiv, tålmodig, kan lyssna, vara rättvis och ha humor. Att man som elev har inflytande och känner sig förstådd. Vill ni läsa mer kring Ingrid's intressanta studie kan ni gå in på: www.uppsatser.se och använda sökord: "cvi ingrid"

Andra dagen avslutades med att Johan Alnsten som är psykolog på Arbetsförmedlingen syn/hörsel i Göteborg talade kring: Matchning för personer med CVI. Han beskrev sitt arbete på Arbetsförmedlingen syn/hörsel och vad han som psykolog kunde erbjuda som exempelvis arbetspsykologisk utredning (APU) som innehåller tester av verbal kommunikation, minne, visio-spatiala funktioner, kognition, personlighet, intresse mm. Även vägledning till arbete, psykosocialt anpassningsstöd och stödsamtal. Personer med CVI är en ökande grupp på Arbetsförmedlingen och det är viktigt att man arbetar i ett team där helhetssynen är avgörande.

Två mycket givande dagar som återkommer 2015 under vecka 37.

Annika Södergren
Synpedagog
Specialpedagogiska skolmyndigheten, resurscenter syn Örebro

Engelska och indiska läserfarenheter

Blindness, technology and multimodal reading. London juni 2014

Under två dagar i juni träffades forskare och praktiker för en konferens med temat "Blindness, technology and multimodal reading". Konferensen arrangerades av Matthew Rubbery och Mara Mills vilka båda har forskat om talböcker,

Konferensen fokuserade på relationen mellan personer med synnedsättning, läsformaten och multimodal läskunnighet från historiska och nutida perspektiv. Flera internationellt kända personer från humaniora, vetenskapen och även praktiker samlades för att diskutera tekniska innovationer som gör material tillgängliga för blinda och andra grupper med läshinder.

Från RNIB (Royal Institut for the Blind) talade **Claire Maxwell**, som är chef över "läsar-service" för punktskriftsläsare. Hon är en stark förespråkare för skriftspråket punktskrift och läskunnighet för alla. Hon har genom sitt arbete med teknik förstått hur de tillsammans kan användas för att säkra framtiden för punktskrift.

Många länder delar samma dilemman och frågor om hur man ska uppmärksamma behovet av punktskrift som skriftspråk. Hon menade att det finns alltför

Ovan t.v M. Balakrishnan. Ovan t.h. Fredrik Larsson
Nedan Julie Anderson och Paul Jarman

många vanföreställningar om punktskrift till exempel som att det är alldeles för svårt att lära sig, speciellt om man är äldre. En annan är att man tror att teknik kommer att ersätta punktskrift.

Andra problem som finns i samhället är att det finns brister i lagar och i tolkning av lagen. I skolan har man dåliga undervisningsmetoder och alldeles för lite undervisningstid i skolan för att lära sig punktskrift. Det som man behöver arbeta vidare med är framförallt en gemensam syn på varför punktskrift är nödvändigt.

Clive Gardiner också från RNIB berättade om allt som görs inom RNIB för bättre tillgänglighet i olika media. Bland annat har man utvecklat RNIB Overdrive som är en digital nedladdningsservice för personer med läshinder. Där kan man själv ladda ner material som talböcker, poddar mm, denna service är även till för personer med dyslexi. Load2Learn är en bild databas som de har arbetat med i många år, där kan man ladda ner bilder för utskrift och själv svälla dem så de blir taktila.

<http://www.rnib.org.uk/services-we-offer-reading-services/rnib-overdrive-digital-download-library-service>

Julie Anderson är docent i modern historia vid University

of Kent i Canterbury, England. Hon berättade om sin forskning av forna krigspatienter vid St Dunstan's som grundades efter första världskriget där avsikten var att med utbildning och stöd, krigspatienter skulle kunna fortsätta att leva produktiva liv och inte behöva vara beroende av välgörenhet. De fick undervisning i punktskrift, orientering/förflyttning och yrkesutbildning. St Dunstan's drev på flera viktiga frågor när det gällde livssituationen för blinda, bland annat att man skulle få möjlighet kan skicka punktskriftsböcker gratis via posten. De startade också inläsningar av

Ovan Mara Mills. Nedan Mickan Bond och Matt Rubbery

Företrädesvis om barn på Hurdal, Norge

Cirka 70 deltagare samlades på Provistas årliga synseminarium i Norge. De var förlagda till Hurdal på ett syn/konferenscenter som ägs av Norges blindförbund.

Huvudtemat för dagarna var att ”förstå behoven och finna lösningar”. Många bra föreläsare blandat med intressanta work-

shoppar som var ett bra upplägg på dagarna.

Rolf Lund inledde dessa dagar. Han fortsatte att informera om den nordiska synpedagogutbildningen som diskuteras mycket runt om på bla syncentralerna i Sverige.

Lite kort om några föreläsare:

Gunvor Wilhelmsen pratade om bla strategier för visuella svårigheter vid hjärnskador hos barn. Hon pratade om vikten av att göra en noggrann anamnes, observation och ev tester för att kunna förstå och ställa rätt diagnos hos barnet, som kan ligga till grund för att barnet ska få rätt pedagogisk undervisning i

Engelska och indiska, forts....

talböcker.

George H. Williams, Docent i engelska vid University of South Carolina Upstate berättade om sin forskning och undervisning som fokuserar på skrivande i digitala miljöer, tillgänglighet i digitala miljöer och handikappvetenskap inom humaniora och brittisk litteratur. Han visade hur de hade gjort en tillgänglig webbplats med hjälp av wordpress. <http://www.braillesc.org/>

På Twitter: Dr WilliamsGeorgeOnline, mer information om hans arbete kan finnas på <http://About.me/GeorgeOnline>

Från Indien kom Dr *M. Balakrishnan*, Indian Institute of Technology Delhi. Dept of Computer Science & Engineering

I Indien finns inga möjligheter att köpa punktskriftskärmar från väst till de 4-5 miljoner

människor som har behov av dem. De arbetar intensivt med att ta fram ett billigare sätt att producera ”refreshible braille” där varje cell får inte kosta för mycket.

De innehållsrika dagarna hade flera talare med intressanta ämnen. Bland annat talade *Fredrik Larsson* från Punktskriftsnämnden om elektronisk punktskrift och *Gun Olsson* från MTM om taktila böcker. MTM visade också upp lite av deras verksamhet.

Vi fick också ta del av en utställning som PD *Heather Tilley* varit curator för.

”Touching the Book: Embossed Litteratur for blind people in the Nineteenth Century” och ”Facing Blindness”. Vi fick en historisk tillbakablick om punktskriftsböcker och talböcker genom tiderna.

För närvarande avslutar hon

en bok med titeln ”Blindness and writing: Wordsworth till Gissing”. Till hösten kommer hon och Matt Rubery vara kuratorer på en utställning med titeln ”How we read: A sensory history of books for the blind”.

På konferensen träffade vi också på *Mickan Bond* som berättade att hon är producent för en musikal om Louis Brailles liv som ska sättas upp i London. Den har tidigare gått i Paris. För närvarande pågår ett intensivt arbete med översättning och andra förberedelser för denna spännande tilldragelse som vi hoppas vi får läsa mer om framöver.

Catarina Hägg
Projektledare Läromedel
Specialpedagogiska skolmyndigheten.

skolan. Hon poängterade också att det är viktigt att få in mer kompetens kring syn både på habilitering och i skolor.

P. Kay Nottingham Chapling hade en föreläsning om metoder i utredningar av synproblem. Hon gav lite tips och tricks som man kan använda sig av vid testning av barn. Med barn måste testerna gå fort, får inte blir tråkigt och framför allt ska barnet känna att det lyckas. Hon gick igenom flera syntavlor grundligt och *vad* man testar med dessa.

Ann-Britt Johansson hade en föreläsning om kartläggning av behov hos personer med synnedsättning för att kunna göra en individuell plan. De gör en behovskartläggning för att kunna formulera ett mål (delmål) för att kunna komma vidare och se framåt. Ann-Britt tog upp viktiga kartlägningsinstrument så som bla egenvärdering och ADL taxonomin. Viktigt att hitta brukarens behov och förstå brukaren för att ”lotsa” vidare.

Lea Hyvärinen pratade om bla LEA-testerna. Hon poängterade att vi behöver förstå vilka tester vi använder och vad vi mäter med dem. Att ta del av allas kunskap kring det aktuella barnet samla in all aktuell fakta (medicinskt, psykologiskt, observationen mm) för att fånga upp helheten kring barnet. Detta för att kunna hjälpa barnet i sin utveckling.

Dag två innehöll flera workshops på tips för att hitta rätt tekniska lösningar i olika sammanhang, bla visades lästv och olika punktdisplayer.

Vi fick även en rundvandring på syncentret, vi fick se hur de löst tillgängligheten för personer med synnedsättning alternativt blindhet.

De anordnar kurser som de berättade om bla fysisk aktivitet där vi fick se deras klättrvägar, bassänger, gym m.m.

Mycket bra dagar!!

Mia Karlsson
Synpedagog
Sc Västervik

Ekeskolan utvecklar turistapp

Ekeskolan tillsammans med en rad andra skolor samt Barn- och ungdomshabiliteringen i Örebro har gemensamt gjort en app som hjälper till att beskriva två fritidsområden i Örebro för den som har någon funktions-

nedsättning.

Mer om detta kan läsas på <http://www.orebroguiden.com/orebro-kommun-lanserar-app-for-guidade-turer-i-osestryningeviken-och-karlslund/>

8:e Nordiska kongressen i synpedagogik

5-7 maj 2015 Quality Hotell Klubben Tönsberg, Norge

”Habilitering och rehabilitering för personer med synnedsättning alla åldrar – Synpedagogiska utmaningar i samspelet mellan specialisering och helhet i det tvärfackliga arbetet”

I våra nordiska länder upplever vi att ramarna för vårt arbete ständigt är under förändring - nya vindar blåser. Frekventa förändringar påverkar det synpedagogiska arbetet på olika sätt och ändrar förutsättningarna för vår yrkesutövning. Kunskapen om vikten av ett helhetsperspektiv inom habiliterings- och rehabiliteringsarbetet har ökat och många av oss tillhör tvärprofessionella team. För att synliggöra synpedagogikens viktiga roll i ett teamarbete ställs höga krav på tydlig yrkesidentitet och professionellt utövande. En fara är annars att den synspecifika kunskapen inte får något utrymme och/eller blir för otydlig i habilitering- och rehabiliteringsarbetet.

Kongressens vision är att stärka synpedagogens yrkesidentitet och på så sätt bidra till habilitering och rehabilitering för personer med synnedsättning ur ett helhetsperspektiv. Kongressen genomförs under 3 dagar med intressanta ”up to date” föreläsningar och workshops i olika former med inriktning på våra kärnområden:

- *Synutredning*
- *Punktskrift*
- *O/M*
- *Teknik & Hjälpmedel*
- *Synträning*
- *Belysning mm*

Genom att delta i den Nordiska kongressen får du en unik möjlighet att utbyta erfarenheter, ta del av ny kunskap samt bygga nätverk över landsgränserna.

Praktisk information

Upplysningar om anmälan, program, betalning, kontaktuppgifter till kongress kommitteen hittar du på kongressens hemsida:

www.synsdanmark.dk/nordisk_kongres_2015

Deltagarpris: 5250 NOK inkl. kongressavgift, boende i enkelrum och kost.

Vera Dahlin i pension efter 45 år

– Jag gick min sista termin på folkhögskolan i Växjö 1968 och skulle åka på en skolresa till Italien som jag egentligen inte hade råd med. Då kom en dam och hälsade på, hon hette Ingrid Losenborg och var föreståndare för ett ålderdomshem, och hon frågade om jag ville arbeta med en habiliteringskurs för en grupp dövblinda. Jag visste inte om jag skulle klara av det, men jag åkte i alla fall till Skillingaryd istället för Italien.

På den tiden stoppades dövblinda in på ålderdomshem och mentalsjukhus för att man inte visste hur man skulle kommunicera med dem. Många kunde teckenspråk som de hade lärt sig innan de fick dålig syn. På Ingrids kurs fick de lära sig lite punktskrift, de fick träffa varandra och de fick röra på sig lite. Kort därefter tog Ingrid Losenborg initiativ till en försöksverksamhet med fyra dövblinda i skolöverstyrelsens regi, och Vera Dahlin följde med.

– I försöksverksamheten ingick fyra dövblinda pojkar med varsin handledare, berättar Vera. Där ingick bl a träning i punktskrift, svenska, samhällskunskap, ADL. Någon fick jobb på en fabrik, någon annan blev röntgenbiträde på ett sjukhus. När kursen tog slut tänkte jag att jag får väl flytta hem till mamma igen, men så blev det inte, kursen permanentades.

– Sedan hände allting mycket fort i början på sjuttioalet Magnivisionen kom så att den som hade

synrester kunde börja läsa bokstaver. Vilken upplevelse det var!

Sedan kom syncentralerna och nya yrkesutbildningar som synpedagog och anpassningsläsare. Vera utbildade sig till synpedagog för att kunna ge service på teckenspråk. Dövblindgruppen blev lite åsidosatt i den utvecklingen, den var ju så liten. Så vi som jobbade med gruppen fick kämpa för att den skulle få del av den nya tekniken. Det blev bättre när vi flyttade över till hörselrehabiliteringen i huset bredvid, det öppnade kommunikationen till en större grupp. Deras modersmål var ju teckenspråk. Men när ögonsjukdomen progredierade förändrades sättet att kommunicera till taktilt teckenspråk.

Då, i slutet av sjuttioalet och början av åttioalet, fanns fortfarande goda möjligheter för dövblinda att få jobb. Det fanns också många dövblinda som redan hade jobb när synen hade börjat gå ner. – Jag fick ofta frågan vad dövblinda kan arbeta med, men det är svårt att svara på, säger Vera; det är sällan dövblindheten som begränsar, det är intresseinriktningen som bestämmer som för alla andra.

Det var många som slogs ut med datoriseringen – bland annat röntgenbiträdet från den första kursen. Men samtidigt öppnade datorerna andra möjligheter för kommunikation. Texttelefonprogrammen kom. Och sen rull-

lade det på med teknik. – Många dövblinda finns med på Facebook idag, säger Vera, och flera sociala medier öppnar möjligheterna för kommunikation.

Dessutom finns det dövblindtolkar och dövblindteamen ute i landet som service för gruppen dövblinda. Arbetsförmedlingen Rehabilitering för döva och dövblinda finns i hela landet med specialister som använder teckenspråk som jobbar med utredning och vägledning.

Och diagnoserna kommer tidigare nu i samband när eleverna börjar dövskolan.

– Jag har träffat studiekamrater från dövskolan där jag gick som inte fick veta förrän i vuxen ålder att de hade en näthinnesjukdom. De hade bara undrat varför andra såg i mörker men inte de. Idag fångar man upp dem redan som barn även om det är olika på olika skolor.

Säger Vera Dahlin som är jättenöjd med sitt arbetsliv. Nu njuter hon av pensionärlivet med maken och taxen Mollie

– Det är en smal grupp som inte så många jobbar med, men jag har fått många kontakter i landet och även utomlands. **JW**

Kalendern

2014

24 oktober ->

Våga se, Taktill foto
Stockholms stadsmuseum
Sveriges första fotoutställning
som är tillgänglig för både se-
ende och synskadade
<http://taktillfoto.se>

30-31 oktober

CHARGE syndrom Konferanse
2014. Andebu Norge
<http://www.signo.no>

2015

9-15 januari

Pacific EFA-VI Forum &
SPEVI Biennial Conference
Melbourne
<http://www.spevi.net/spevi/spevi-conference-2015.php>

14-17 januari

BETT Show, London
www.bettshow.com

12-14 februari

ICEAPVI 2015, International
Conference on Enabling Access
for Persons with Visual Impair-
ment, Aten Grekland
<http://www.icevi-europe.org/>

2-7 mars

30th Annual International
Technology and Persons with
Disabilities Conference
San Diego
<http://www.csun.edu/cod/conference>

5-7 maj

8:e Nordiske kongress i synspe-
dagogikk
"Synspedagogikk i helhetlig
rehabilitering og habiliterings-
arbeid", Tönsberg Norge
www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/

20-22 maj

SightCity "Den största fack-
mässan med hjälpmedel"
Frankfurt am Main, Tyskland
<http://www.sightcity.net/>

25-30 maj

16th World Conference Deaf-
blind International, Bukarest,
Rumänien
<http://www.dbi2015romania.com/>

27-30 maj

27th Annual EACD Meeting
European Academy of Child-
hood Disability Köpenhamn,
Denmark
www.eacd2015.org

6-9 juni

SOE 2015 European Congress
of Ophthalmology, Wien Öster-
rike
<http://soe2015.org/>

6-9 juli,

IMC15: International Mobility
Conference, Montreal Canada
<http://imc15.com/en/>